

RAZMIŠLJANJA O BAŠTINI

KUĆA BRLIĆ U SLAVONSKOM BRODU I IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ

SNJEŽANA KAUZLARIĆ □ Slavonski Brod

sl.1. Kuća obitelji Brlić, 1934.

sl.2. Rodoslovlje obitelji Brlić iz 1930.
Izradila Ivana Brlić-Mažuranić.

1 Genealogija obitelji Brlić
Rodoslovno stablo Brlića (autorica
Ivana Brlić-Mažuranić).

2 Rem, Vladimir. Uz neobilježene
obljetnice jedne književne dinastije.
(Za znanstveni skup o Brlićima.)
Vijencac 445, Matica hrvatska, Za-
greb, ožujak 2011.

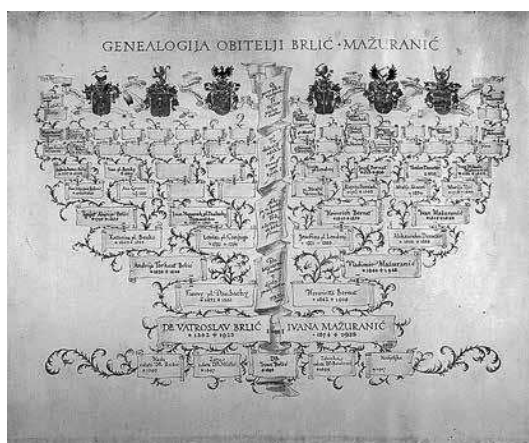
3 Brlić, Neda. Kuća Brlićevih u
Brodu - Memorijalna kuća Ivane
Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i
konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Za-
greb, 1973.

4 Stjepan Blažanović spominje i ra-
nija izdanja, ona iz 1532. Primjerice,
Petarčin *Kanconijer* koji se nalazi u
knjižnici tiskan je u Veneciji 1592.

5 U kući pokojnoga brodskog odvjetnika
i narodnog zastupnika dr. Vatroslava
Brlića, a pod paskom njegove supruge,
udove Ivane Brlić Mažuranić, čuva se
veliko narodno blago, obiteljski arhiv
stare, vrlo ugledne brodske porodice
Brlića, od koje su neki članovi igrali
lijepu ulogu u povijesti, na književnom
i na političkom polju Hrvatske. I kod
nas u Hrvatskoj našlo se ljudi, koji su u
burnom prošlom stoljeću, kada se krojila
sudbina Hrvatske i njezine političke i
kulture autonomije, bili na svom mje-
stu u borbi za narodna prava i svetinje,
te svim srcem prionuli uz narodni pokret
da u općem previranju obrane i učvrste
svoju narodnu individualnost (Bučar,
Franjo. Arhiv i knjižnica obitelji Br-
lić u Brodu na Savi, I, str. 35.).

6 Citat Ivane Brlić-Mažuranić u
trećem spomenaru *Brlićevca*.
Ažman, Jasna. *Brodski spomenari Iva-
ne Brlić Mažuranić*. Ogranak Matice
hrvatske Slavonski Brod, Slavonski
Brod, 2008., str. 92.

7 Blažanović tvrdi da su se 1724.
Lovro i Marija Brlić te udovica
Matina brata doselili u Brod. Dr. sc.
M. Artuković spominje da je Mato
kao...*mali obrtnik, ostao u naselju koje
je zbog gradnje impozantne tvrđave u to
vrijeme privuklo znatan broj obrtnika*.
Neda Brlić govori o 1725. godini.

Brlići. Obitelj Brlić¹ ima izuzetno veliko značenje za povijest hrvatskog naroda. Vladimir Rem smatra da se iz povijesti obitelji Brlić može shvatiti proces stvaranja građanskog staleža u Hrvatskoj.² Nedjeljka (Neda) Brlić, najmlađa kći Ivane Brlić-Mažuranić, 1973. piše: *Gra-*

*ničarski Brod i obitelj Brlić razvijaju se zajedno i nose karakteristično obilježje povijesno-socijalnog razdoblja stvaranja građanske klase u Hrvatskoj.*³ Također spominje knjižnicu s oko 8000 knjiga, počevši od izdanja iz 1592.,⁴ te sa 7000 pisama i dokumenta i tako potvrđuje žar Brlićevih u skupljanju i čuvanju knjiga i svih pisanih dokumenata.

Brlićevi nisu samo prvaci jednoga povijesnog i političkog vremena već i vremena kulture.⁵ Velika strast prema jeziku vodi ih u književno stvaralaštvo, često nadahnuo iskrenom ljubavlju prema tradiciji i narodu iz kojega potječu.

Prvi pisani dokazi o obitelji Brlić datiraju iz 14. st. U jednome od spomenara koje je vodila obitelj Brlić spominje se *posjet prof. A. Solovjeva, sa Beogradske universe, da pregleda Brlićev arhiv. Mjesec dana nakon svog posjeta saopćio je pismeno da je slučajno tokom povjesnog rada našao da je g. 1393. neki Božičko Brlić bio u Zahumju vlastelin na dvoru knezova Nikolića. Poklapa se s tradicijom obitelji da su Brlići hercegovačka plemićka*

sl.3. Ivana Brlić-Mažuranić na balkonu kuće. Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka fotografija

obitelji.⁶ Kad je Hercegovina pala pod tursku vlast, obitelj se preselila u Bosnu, a potom, početkom 17. st., u Slavoniju, u selo Davor.

Prvi Brlić s kojim počinje pripovijest o Brlićima u Slavonском Brodu jest **Mato Brlić** (1715. – 1784.). Doselio se u grad s roditeljima oko 1724⁷. Bio je krojač i prvi u obitelji koji je posjedovao knjige. Pretpostavlja se da je već 1770. imao zbirku knjiga te da je čak prepisivao pjesmarice i pisao pjesme.⁸ Od njega potječu korijeni knjižnice kuće Brlić. Obitelj se obogatila trgovinom, ali je uvijek ulagala u obrazovanje svojih članova, što se redovito očitalo znatnim utjecajem na život zajednice.

Tako je već Matin sin **Andrija Antun Brlić** (1757. – 1804.)

ispoljio literarne sklonosti (*Pisme o junačtvu vitezova iz gradić Svinarcogaja*) i naviku sakupljanja i prepisivanja knjiga (prva zapisana školska drama kod nas *Judit, victrix Holofernis – actio comica idiomatica illirica, producta a juventute gymnasii Broodensis*), kao i čuvanja vlastitih dokumenata i raznih zapisa, npr. pjesama, izreka, gatalica i sl., koje su bile prisutne u životu naroda u okolici Broda, što će postati tradicija u obitelji. Osobito je bila značajna njegova uloga sindika i prokuratora (opunomoćenika) franjevačke provincije u Bosni jer su preko njega bosanski Franjevci održavali veze s hrvatskim i austrijskim zemljama. Istu ulogu preuzeli su i njegovi nasljednici, sin Ignjat Alojzije Brlić i kasnije unuk *Andrija Torkvat Brlić* tako da se u ostavštini obitelji Brlić

8 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine SlavonSKI Brod, SlavonSKI Brod, 1983., str. 23-26.

9 Lakić, Z. *Arhiv obitelji Brlić SlavonSKI Brod 1730. - 2000. // Biografski podaci stvaratelja*. Državni arhiv u Slavonском Brodu, SlavonSKI Brod, 2002., str. 2-3.

Blažanović upozorava da riječi *sindik* i *prokurator* na grčkome i latinskome znače isto - opunomoćenik, i da se umjesto veznika "i" treba uporabiti veznik "ili". Jedini on pravi razliku - u svim se ostalim izvorima uvijek navodi veznik "i". Ivana Brlić-Mažuranić u I. knjizi *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi* piše: *Ova nimalo lakba čast bila je za ono doba prava kulturna mistija* (str. 11.).

10 Ignjat Alojzije Brlić objavio je *Ogled iz Svetog Pisma sa predslavkom 1832. i Ilirski kalendar za godišta od 1836. - 1855*. Bio je pripadnik ilirskog pokreta. Zbirka knjiga koju je posjedovao imala je oko 6000 svezaka.

11 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine SlavonSKI Brod, SlavonSKI Brod, 1983., str. 38.

12 Brlić Mažuranić, Ivana. *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi, sv. I: Uvod k zbirci starih pisama god. 1848 - 1852*. Zagreb, 1934., str.13.

13 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine SlavonSKI Brod, SlavonSKI Brod, 1983., str. 40.

14 Rem, V. Uz neobilježene obljetnice jedne književne dinastije (Za znanstveni skup o Brlićima). *Vijenac* 445, Matica hrvatska, Zagreb, ožujak 2011.

15 Artuković, M. Arhiv obitelji Brlić u Slavonском Brodu. *Muzeologija* 43/44, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, str. 212.

16 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. SlavonSKI Brod, 1983., str. 50.

17 Ivana Brlić-Mažuranić u drugoj knjizi *Ulomaka dnevnika Andrije Torquata Brlića* piše: *Kolikogod su dnevnicu A. T. Brlića zanimljivi i vandrno živahni i pitoreskni, to valja ipak ponovo upozoriti čitaoca na činjenicu, da je piscu tih bilježaka jedva 22 godine. U Zoch-Mencinovoj Hrvatskoj enciklopediji pod natuknicom "Brlić" o Andriji Torkvatu stoji: Ivana kaže: njegov najpoznatiji spis, važan za povijest hrvatskog prepورا, još je u rukopisu, a to su "MEMOIR" od god. 1844. - 1865. u kojih opisuje sve događaje i preživljaje svoga burnog života... To bi značilo, da je Andrija Torkvat svoje gotovo telegrafskim stilom pisane dnevničke ovih godina literarno obradio (str. 6).*

"Sanduk" spisa A. T. Brlića poslan je

sl.4. Braća Vatroslav i Dobroslav Brlić s obitelji, oko 1910.

1880. u neku znanstvenu ustanovu sa zahtjevom da se otvori nakon 50 godina. Nije se još otkrilo koja je to ustanova.

18 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine Slavonki Brod, Slavonki Brod, 1983., str. 56.

19 Ljubičić Mitrović, Danijela. Fani Daubachy (1830. - 1883.) uz 180-tu godišnjicu rođenja. *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja* 10, Slavonki Brod, 2010.

Slikaričin opus iscrpno je obradila i predstavila javnosti A. Simić Bulat (...) 1975. u Zagrebu (Uzelac-Schwendemann, S. *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*. Biblioteka Publicum, knj. 1. Gradsko poglavarstvo Slavonki Brod, 2005.).

Schneider, Darko; Karakaš Obradov, Marica; Špoljarić, Stanko. *Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. st. u Brodu*. Muzej Brodskog Posavlja, Slavonki Brod, travanj 2009., str. 26., 27., 40. 41., 60., 77., 97-99., 159-162., 164., 168. i 172. Fani se spominje kao likovni ljetopisac.

Ali Fani Daubachy je zagrebački đak, i ona govori u svoje ime. Neovisnošću čina slikanja! Tim veće i presudnije je njezino pripadanje stanovitom likovnom krugu jer u gradu nema djelatnosti risarske škole... Dolaskom Fani u Brod 1861. začimje se okupljanje i stvaranje brodskog intelektualnog kruga, povezivanje oko obitelji Brlić, slijede povremeni dolasci obitelji Iveković i drugih (Schneider, D. *Točka središta i krug obodnice*, str. 64.).

20 Knjižnica Brlićeva Gradjanske učione, Brod. U knjizi *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi, sv. I*, ta se knjižnica spominje 1878. godine.

21 Artuković, Mato. Arhiv obitelji Brlić u Slavonskom Brodu. *Muzeološki gija* 43/44, str. 214-215.

22 U pismu biskupa Strossmayera od 1. siječnja 1878., deset godina nakon Andrijeine smrti, stoji: *Molim Vas, Naco, što god o njemu i o pokojnom ocu Vašem znate, pobilježite i život jim opišite. Ako se to danas i ne bude iskalo, iskaće se u svoje vrijeme i biti vele poučno za narod a za pokojnike vrlo pobvalno. I Vi, moj dragi Naco, vodite durnal, u kome sve i najmanje Vaše događaje bilježite* (*Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi, I*, str. 3.).

23 *Popis Obiteljskog arhiva Brlić sadrži ove skupine:... III Stari rukopisi sabrani većinom po Ignjatu Alojziju Brliću. Ovi sadržavaju djelomično stampom izdani, a djelomično neizdani materijal "Uspomena na stari Brod", u XXVII fascikula. (Stanković, Mladen. *Obiteljski arhiv Brlić - skupina II*, Historijski arhiv u Slavonskom Brodu, Slavonki Brod, 1974., str. 9.).*

nalazi obimna korespondencija s mnogim uglednim franjevcima provincije Bosne Srebrene.⁹

Andrija Brlić imao je zbirku knjiga koja je obuhvaćala približno sto primjeraka čuvanih u vitrini posebno napravljenoj za tu namjenu. Izvorna vitrina nije sačuvana, ali Ivana Brlić-Mažuranić naručila je izradu ormarića veličine i oblika jednakoga prvotnoj vitrini. Andrija je nabavljao knjige u Zagrebu, Grazu, Beču i Budimu i bavio se trgovinom knjigama, uglavnom za potrebe franjevacu u Bosni. Ta ljubav prema pisanoj riječi i knjizi prenosila se iz generaciju u generaciju.

Ignjat Alojzije Brlić (1795. – 1855.)¹⁰ naslijedio je knjižnicu¹¹ od oca. Zanimljiva je crtica iz njegova života koja govori o tome kako je njegov put u Beč po robu za trgovinu 1815. umjesto kupnjom robe završio kupnjom knjiga. Ivana Brlić-Mažuranić prema predaji¹² je zapisala kako je Ignjat tada doveo desetak sanduka knjiga, a sudeći po veličini sanduka, u jedan je moglo stati oko 200 svezaka, te kako su mnoge knjige bile namijenjene crkvama i školama, a samo su neke bile za Ignjatovu osobnu kolekciju. *Iz slike "izrađene po uspomeni suvremenika", vidi se da je čitav jedan odjel trgovine predstavljao knjižaru te se smatra da je to prva knjižara u Brodu. Postoji mišljenje da se u trgovini od 1822. godine sva ostala roba prestala nabavljati osim knjiga.*¹³ Školske knjižnice iz Slavonije i škole iz Bosne nabavljale su knjige od Ignjata, kao i Trivijalna škola, kojoj je on po dužnosti nadzornika bio obavezan osigurati knjige. Knjižara u kući Brlić bila je tada prva knjižara u gradu. Sam Ignjat sačuvao je oko 3000 pisama vezanih za nabavu knjiga. Zbirka njegova oca i njegova zbirka poslužile su kao

izvor za knjigu njegova sina Ignjata Brlića *Uspomene na stari Brod*. Ta će knjiga postati jedina kronika gradskog života jer je pismohrana Gradskog magistrata 1859. izgorjela. Nakon smrti Ignjata Alojzija obiteljska je knjižnica najprije preseljena u franjevački samostan, zatim u kuću Kate Kiklič te 1885. u novu kuću Brlićevih. Očuvano je 3000 svezaka. Ignjatova se zbirka smatra najvrednijim dijelom knjižnice obitelji Brlić. Ignjat Alojzije napisao je *Grammatik der illyrischen Sprache, wie solche in Bosnien, Dalmazien, Slawonien, Serbien, Ragusa etc., dan von den Illyriern in Banat und Ungarn gesprochen wird*, gramatiku namijenjenu Nijemcima koji su željeli naučiti hrvatski jezik. Doživjela je tri izdanja: objavljena je u Budimu 1833., u Zagrebu 1842. i ponovo 1850.

Smatra se da je njegov jezikoslovni rad pridonio *uobličavanju hrvatskoga književno-jezičnog standarda*.¹⁴ Želio je ikavsko narječje učiniti književnim jezikom.¹⁵ Car Franjo Josip odlikovao ga je kolajnom za literarne zasluge. Ignjat Alojzije bio je još i vanjski vijećnik te bilježnik Gradskog magistrata, kao i nadzornik Trivijalne škole (Hauptschule). Često je pisao molbe da se u škole uvede hrvatski jezik, ali u tome nije uspio.

U daljnjem očuvanju obiteljske bibliofilске tradicije ističe se dvoje njegove djece: **Marija Agata**, udana **Amruš** (1824. – 1897.), koja je pod imenom Jagoda Brlićeva objavljivala pjesme u ilirskim književnim krugovima – u *Danici* i *Kolu*, te **Andrija Torkvat (Torquat) Brlić** (1826. – 1868.), koji se služio njemačkim, francuskim, talijanskim, mađarskim, češkim, slovačkim, poljskim, latinskim, grčkim i arapskim jezikom.¹⁶ Studirao je teologiju i filozofiju u Zagrebu i Beču. Prijateljevao je sa Šulekom,

sl.5. Ivana Brlić-Mažurnić s djecom pored kamina u središnjem salonu, 1932.

Kukuljevićem, Demetrom i Mesićem te bio tajnik bana Jelačića i njegov izaslanik u Francuskoj. Usto je bio ne-umoran skupljač knjiga i časopisa, pa čak i otkupljivač ostavština, među kojima je i ona Stjepana Marjanovića (1802. – 1860.), suradnik Gajeva *Danice*. Bio je upravitelj vlastelinstva biskupa Strossmayera, koji mu je pomagao u nabavi knjiga. Torquat Brlić imao je ekumenske ideje i zanosio se idejom federalizma u Monarhiji. Bavio se i novinarstvom. Vodio je svoj dnevnik, koji je, prema pričanju, čak pretočio u *Memoare*, no oni se smatraju izgubljenima.¹⁷ Bio je tajnik Matice hrvatske, čija su se izdanja mogla kupiti u Brlićevoj knjižari. *Brlićeva knjižara radila je od 1812. – 1868., tj. punih 46 godina.*¹⁸ Nakon 1848. Andrija pohađa studij prava u Zagrebu i Beču. Vrativši se u Brod, otvara odvjetnički ured i ima knjižnicu od 10 000 svezaka. Bio je član tajne revolucionarne organizacije za Bosnu. Umro je u 42. godini i iza sebe ostavio udovicu **Fanny Daubachy** (1830. – 1882.), slikaricu¹⁹, te djecu Vatroslava, Dobroslava i Tugomilu. Njegov brat **Ignjat Alojzije Brlić** (1834. – 1892.) naslijedio je kuću i knjižnicu te se, uz papinsko dopuštenje, oženio udovicom Fanny i preuzeo brigu o djeci. Bio je pravnik, tajnik Stola sedmorice u Zagrebu i član Hrvatskog sabora u vrijeme Hrvatsko-ugarske nagodbe. Sudjelovao je u reviziji Nagodbe za vrijeme bana Ivana Mažuranića. Godine 1876. poklanja dio knjižnice (4135 svezaka) Građanskoj školi u Brodu na Savi. U Drugome svjetskom ratu ta je Knjižnica Brlićeva²⁰ uništena. Godine 1884., nakon izgradnje nove kuće, obiteljska knjižnica, koja je bila smještena u kući Kate Kiklič, vraćena je u obiteljsku kuću. Dr. sc. Mato Artuković prenosi priču Zdenke

Benčević, kćeri Ivane Brlić-Mažuranić, o Ignjatovim dokumentima odnosno pismima koje je on sam smatrao kompromitirajućima te ih je uništio.²¹ Prema naputku biskupa Strossmayera²² *da očuva uspomenu na brata i oca za narod*, Ignjat uređuje *Uspomene na stari Brod* u četiri sveska.²³

Sinovi Andrije Torquata i Fanny bili su Vatroslav i Dobroslav, pravnik i liječnik. **Vatroslav Brlić** (1862. – 1923.) bio je zastupnik Kotara Brod na Savi u Hrvatskom saboru, kao i zastupnik Hrvatske u Ugarsko-hrvatskom saboru u Budimpešti, predsjednik Narodnog vijeća u Brodu na Savi 1918. i pokretač listova *Posavska hrvatska*, *Materinska rieč* i *Brodске novine*. Godine 1892. oženio je Ivanu Mažuranić.²⁴ Borio se protiv mađarske hegemonije.

Ivana Brlić-Mažuranić (1874. – 1938.), unuka slavnog bana Ivana Mažuranića, nastavlja bibliofilsku tradiciju obitelji Brlić i ide korak dalje.²⁵ Uređuje postojeće obiteljske zbirke, u *Obzoru* objavljuje dijelove građe Arhiva obitelji Brlić²⁶ i potom izdaje knjige *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi, I, II i III: Uvod k zbirci starih pisama god. 1848 - 1852.*, (1934.), *Ulomci dnevnika Andrije Torquata Brlića A. T. Brlić u slovačkom ustanku i babovom taboru, Dnevnik od 17. rujna do 1. prosinca 1848.* (1935.) i *Ulomci dnevnika Andrije Torquata Brlića A. T. Brlić kao banova emisara u Parizu od 1. prosinca 1848. do 5. svibnja 1849.* (1935.).²⁷

Skrbi o fizičkoj zaštiti zbirke uređenjem prostora²⁸ i do vodi u red obiteljsku knjižnicu te za nju izrađuje pečat. U knjižni fondus uvrštene su i knjige koje je Ivana donijela udajom iz knjižnice Mažuranića. Ona sama postaje au-

24 Lakić, Z. *Arhiv obitelji Brlić Slavonški Brod 1730. - 2000.* // Biografski podaci stvaratelja. Državni arhiv u Slavanskom Brodu, Slavonški Brod, 2002., str. 4.

25 *Pored priznatog umjetničkog, Ivana je posjedovala i izniman povijesno-istraživački talent*, pišu kustosice Povijesnog odjela Muzeja Brodskog Posavlja Ivanka Bunčić i Ivanka Cafuta u presavitku izložbe *Obitelj Brlić i Ivana Brlić-Mažuranić*, 1998.

26 *Materijal je sredila, prepisala i redigirala, bez historičkih komentara i adnotata, Ivana Brlić Mažuranić*, piše u uvodnoj bilješci urednika (Brlić-Mažuranić, Ivana. *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi I: Uvod k zbirci starih pisama god. 1848-1852.*, Zagreb, 1934., str. 5.).

27 *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi, Dr Rudolf Maixner: Andrija Torquat Brlić, emisar bana Jelačića u Francuskoj*, Zagreb, 1939. četvrta je knjiga (svezak) koju je s francuskog prevela Zora Milčić Brlić, Ivanina kći. Knjiga je objavljena na prvu obljetnicu Ivanine smrti 21. rujna 1939. Urednik je bio dr. Ivan Brlić. Dr. sc. Mato Artuković na str. 221., u prilogu "Arhiv obitelji Brlić u Slavanskom Brodu", *Muzeologija* 43/44, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2006./2007., objasnjava kako je tekao proces sustavnog sređivanja građe što su ga provodili Ivana i njezin sin Ivo.

28 *Pored stvaranja osobne zbirke knjiga (oko 800 svezaka) Ivana je radila na uređenju postojećih obiteljskih zbirki. Za njih je uredila prostor, ugradila zidne stalaze za knjige, nabavila radni stol, ormare i vitrine za knjige i arhivalje. Proučila je život i rad obitelji Brlić* (Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine Slavonški Brod, Slavonški Brod, 1983., str. 68.).

29 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine Slavonški Brod, Slavonški Brod, 1983., str. 68. Blažanović preuzima citat iz: Bučar. F. *Arhiv i knjižnica obitelji Brlić*, 1934. Tekst Ivanine autobiografije u cijelosti je objavljen na mrežnim stranicama *U svijetu bajki Ivane Brlić Mažuranić Slavonški Brod*, URL: http://www.usvijetubajki.org/ivana_brlic-mazuranic/autobiografija/default.aspx

30 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine Slavonški Brod, Slavonški Brod, 1983., str. 76.

31 Theodor de Canziani Jakšić u prilogu iz 2008. *The Mažuranić-Brlić-Ruzić Memorial Library and Collection: a brief review of its content, including several medical historical items*

sl.6. Ivana Brlić-Mažuranić s djecom u prvoj sobi sjeverno od središnjeg salona s balkonom, 1932.

S lijeva na desno: Ivan, Nada, Zdenka, Nedjeljka, Ivana i Zora.

daje okvirne podatke o tome što te knjižnice čuvaju.

32 *Od posebnog su značenja Brlićeva Pisma sinu Andriji Torkvatu, pisana u posljednja dva desetljeća njegova života (objavljena u dvije knjige u biblioteci Hrvatska misao i riječ kroz stoljeća, Zagreb, 1942). Vrijednost je tih pisama tolika da je danas uspoređuju s prepiskom Strossmayer - Rački. Ona su koristan izvor za upoznavanje 19. stoljeća naše povijesti, a čitaju se više kao zanimljivo beletrističko štivo nego kao povijesni priručnik. Nisu bila namijenjena javnosti, a jezik je narodni, pa je umnogome to najbolje pisana proza preporodnoga doba (Rem, Vladimir. Uz neobilježene obljetnice jedne književne dinastije. Za znanstveni skup o Brlićima. Vijenac 445, Matica hrvatska, Zagreb, ožujak 2011).*

33 Dr. Ivan Brlić o sebi piše: *Leži mi na srcu da taj njen posao nastavim, tim više što je sam Arhiv sada moje vlasništvo, a njenoj svjetloj uspomeni, držim, ne mogu da se bolje odužiti nego ako nastavim ono što je ona tolikom ljubavlju osjetila, a što je naučna javnost naša i inozemna s tolikim interesom pribavtila (Maixner, Rudolf. Andrija Torquat Brlić, emisar bana Jelačića u Francuskoj. Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi, Zagreb, 1939).*

34 Lakić, Z. *Arhiv obitelji Brlić Slavonski Brod 1730. – 2000. // Povijest fonda*, str. 7. Državni arhiv u Slavonskom Brodu, Slavonski Brod, 2002. Učinio je to jer je 1967. JAZU imao namjeru izdati sabrana djela Ivane Brlić-Mažuranić i obratio se njemu. Do objavljivanja publikacije nije došlo.

Artuković, Mato. *Arhiv obitelji Brlić u Slavonskom Brodu. Muzeologija 43/44*, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2006./2007., str. 222.

35 Dr. sc. M. Artuković piše: *Iako je stjecajem okolnosti dr. Ivan Brlić znao ugroziti vlasništvo obitelji nad Arhivom, njegove su zasluge za očuvanje i sređivanje građe velike (Artuković, Mato. Arhiv obitelji Brlić u Slavonskom Brodu. Muzeologija 43/44, tema: Muzej(i) i književnost(i), Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2006./2007.).*

36 *Međutim, staru obiteljsku knjižnicu u kući obitelji u Brodu, popisano 1895., nadopunjuju tri nove zasebne knjižnice: dr. Vatroslava Brlića (sina Torkvatovog), Ivane Brlić-Mažuranić, njegove surpruge i dra Ivana Brlića, njihovog sina (Stanković, Mladen. Obiteljski arhiv Brlić – skupina III. Historijski arhiv u Slavonskom Brodu, Slavonski Brod 1974., str. 8).*

toricom djela dječje književnosti, od kojih je najpoznatiji roman *Čudnovate zgone šegrta Hlapića*, 1913. i zbirka *Priče iz davnine*, u izdanju iz 1916. Javnosti su manje poznati *Valjani i nevaljani*, *pripovijetke i pjesme za dječake* iz 1902., *pripovijetke Škola i praznici* iz 1912. te zbirka pjesama *Slike* iz 1913. Kad je došla u svoj novi dom, Ivana je zapisala: *Došla sam u stari dom obitelji Brlić, u kojoj sve odaje koliki su interes članovi te obitelji*

gajili za umjetnost i književnost, za svaki patriotski i lijepi pokret... Uređena obilna knjižnica sabrana Ignjat Alojzajem Brlićem, zatim njegovim sinovima Andrijom Torkvatom i Ignjatom, koju sam zatekla, sastoji se iz djela sviju jezika – a uz to iz rukopisne zbirke, a ponajpreče iz zbirke korespondencije od godine 1726. – 1860. Ta zbirka sadržava 1000 pisama. Među njima su listovi gotovo sviju istaknutih ličnosti našeg javnog života od sto god. Kolika

obilna hrana za moja literarna nagnuća. U njihovoj vili Brlićevac sakupljali su se prvaci Hrvatske kulture, među kojima je čest gost bio i biskup Strossmayer.²⁹

Od 1928. Brlići su bili vlasnici još triju knjižnica jer je Ivana naslijedila Mažuranićevu, Demetrovu i Kušlanovu knjižnicu.³⁰ U svojoj oporuci iz 1931. Ivana ostavlja knjižnicu i arhiv obitelji Brlić sinu **dr. Ivanu Brliću** (1894. – 1977.), a ako se on ne bude mogao skrbiti o njima, preuzet će ih kćerka Zdenka. Umjetnine – akvarele, uljane slike i crteže F. Daubachy, Ivana je ostavila Nedeljki. Naslijeđene knjižnice ostavila je Zdenki i Nedi. Sve knjižnice koje je Ivana naslijedila (Mažuranićeve, Demetrova i Kušlanova) danas se nalaze u vili Ružić u Rijeci jer je dr. Viktor Ružić, Nadin suprug, dijelom ih dobio na dar, a jedan je dio njegov sin ing. Viktor Ružić otkupio.³¹ Dr. Ivan Brlić bio je pravnik, publicist, urednik časopisa Lige naroda u Ženevi i književnik. Objavio je djelo *Ignjat Alojzije Brlić: Pisma sinu Andriji Torquatu*, 1. i 2.,³² 1942. – 1943., te priče za djecu *Dobrome i dobra kob*, pjesme za djecu *Moj prijatelj* i bajku *Leptirka*. Pisao je o Brlićima i Mažuranićima te uređivao Ivaninu književnu baštinu. Napisao je članak *O postanku i značenju Arhiva obitelji Brlić*, 1943. Omogućio je objavljivanje IV. knjige *Iz arhiva obitelji Brlić u Brodu na Savi*.³³ Pišući o Andriji Torquatu, stekao je doktorsko zvanje. On je uredio korespondenciju svoje majke Ivane Brlić-Mažuranić, književne kritike i prikaze njezinih radova, kao i razne članke objavljene o njezinom životu i radu i prepisao ih u VIII obimnih svezaka u razdoblju od 1940. do 1965., te popratio opširnim predgovorima.³⁴

Dosta knjiga i dokumenata prodao je Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i drugim javnim usta-

novama.³⁵ Treba upozoriti na činjenicu da je i sam bio skupljač knjiga.³⁶

Zdenka Brlić udana **Benčević** (1899. – 1984.), drugorođena Ivanina kći, bila je prva kustosica cijele zbirke i Knjižnice Brlić. Nakon njezine smrti Arhiv kuće Brlić više se ne razvija te prelazi u vlasništvo njezina nećaka Viktora Ružića (1924. – 1992.), sina sestre Nade.³⁷ Arhivu je kasnije pridodano samo nekoliko dokumenata o rodoslovlju obitelji, odnosno o potomcima. Zahvaljujući Zdenki, knjižnica je za vrijeme Drugoga svjetskog rata sačuvana od uništenja. Najprije ju je preselila na tavan, a kad su počela bombardiranja grada, knjižnicu je smjestila u podrum. Tek 1948. vraćena je na prvi kat kuće. Brigu o građi preuzela je na neko vrijeme Nedeljka (Neda) Brlić do 1973. Poslije Nedine smrti brigu preuzimaju Ružići. U dogovoru s njima, mr. Vesna Crnković, zaposlenica Gradske knjižnice, na pojedinačne je zahtjeve građu činila dostupnom javnosti sve do početka Domovinskog rata 1991.

Nedeljka (Neda) Brlić, udana **Mohaček** (1917. – 1973.), najmlađa je Ivanina kći i profesorica engleskog jezika. Uredila je obiteljsku kuću i knjižnicu otvorila za javnost.³⁸ U *Vijestima muzealaca i konzervatora Hrvatske* objavila je esej *Kuća Brlićevih u Brodu – Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić*.³⁹ Upravo je Neda 1970. pokrenula manifestaciju Dana dječjih svečanosti *U svijetu bajki Ivane Brlić-Mažuranić* u Slavonskom Brodu.⁴⁰ U manifestaciju su kao akteri, stvaratelji uradaka iz raznih umjetničkih područja, ali i kao publika, prvotno bili uključeni osnovnoškolci Slavonskog Broda. Potom se svečanost prometnula u događanja u kojima sudjeluju djeca i mladi iz cijele Hrvatske. Ivana Brlić-Mažuranić

sl.7. Ivana Brlić-Mažuranić s djecom i unucima na proslavi svog 60. rođendana, 1934.

S lijeva na desno: Henrietta Ružić, Vuk Milčić, Vesna Draxler Ružić, Viktor Ružić, Neda Mohaček Brlić, Nada Ružić Brlić, Ivana Brlić-Mažuranić, Ivan Brlić, Vera Willisits Ružić, Nada Kostanjević Ružić, Ivana Bašić Milčić, Zora Milčić Brlić, Aleksandra Škiljan, Zdenka Benčević Brlić i Gojko Ružić. Muzej Brodskog Posavlja, Zbirka fotografija

37 *Obitelji Ružić svakako pripada velika zasluga što je arhiv obitelji Brlić ostao u Brodu, što je ostao obiteljski i što je ostao cjelina s knjižnicom i umjetničkim dijelom zbirke. Veliki trud da tako bude i ostane uložio je najprije dr. Viktor Ružić (1893. – 1977.), koji je otkupio Zbirku ..., a onda i njegov sin Viktor, a nakon njegove smrti njegova supruga Gilda i kćer Matilda (Artuković, M. Arhiv obitelji Brlić u Slavonskom Brodu. *Muzeologija* 43/44, 2006./2007., str. 222.).*

38 (...) koja je bila kustos od 1965. (*Kuća Brlić, Slavonski Brod: Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera*. Zagreb, Hrvatski restauratorski zavod, 2015., str. 18.).

39 *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, XXII., 1973., 3-4, str. 21.

40 Hemeroteka i fototeka Gradske knjižnice Slavonski Brod.

41 O toj finoj emociji koja je pokretala duhovni život dječjeg svijeta i koja se pretočila iz majke u kćer te kasnije bila nesebično podijeljena s cijelim svijetom svjedoči Theodor de Canziani Jakšić.

42 Prof. dr. Antun Bauer ovako govori o Nedi Brlić-Mohaček: *Muzej obitelji Brlić-Mažuranić... izgubio je svog požrtvovnog kustosa, čuvara, stručnog naučnog radnika koja je u ovom malom muzeju stvorila uvjete da preraste u jednu studentsku tematsku muzejsku ustanovu. Prof. Neda Brlić, kćerka književnice Ivane Brlić-Mažuranić, dugogodišnjim sistematskim radom na evidenciji, obradi i valorizaciji svakog predmeta i spisa stvorila je uvjete širokom krugu zainteresiranih naučnih radnika za studiju niza tema za koje se u ovom muzeju i arhivu nalaze dragocjeni izvori. Sama je u nizu studija dala vrlo vrijedne priloge: 'Život Ivane Brlić-Mažuranić povodom 30 godišnjice smrti 1968 god.'; 'Šezdeset godina Halapirva putovanja', 1973.; 'Kuća Ivane Brlić-Mažuranić u Brodu'. Suradnica je u *Glazniku slavonskih muzeja* i u *Vijestima Muzejskog društva u Zagrebu*. Ostavila je niz nepubliciranih rukopisa spremjenih za štampu (Bauer, A. In memoriam Neda Brlić-Mohaček 1917 - 1973. *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja*, br. 4, Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, 1980.).*

43 Lakić, Z. *Arhiv obitelji Brlić, Slavonski Brod 1730. - 2000. // Povijest*

sl.8.-10. Izvorni arhitektonski planovi kuće Brlić, 1883.

Izvor: Konzervatorski odjel u Slavskom Brodu

fonda. Državni arhiv u Slavskom Brodu, Slavonski Brod, 2002., str. 8.

44 *Grada Arbiva obitelji Brlić nastala je u razdoblju 1730. - 2000. Pobranjena je u 119 kutija. Jednu skupinu čine međusobno napisana pisma članova obitelji... Drugu skupinu čine pisma raznih osoba članovima obitelji Brlić (str. 215).*

U toj skupini građe su sadržani i razni dokumenti i rukopisi osoba iz obitelji Brlić (str. 217.)

(...) ostavština dr. Vatroslava Brlića i Ivane Brlić-Mažuranić čine tzv. novi arhiv (str. 218.).

Od 66. kutije počinje skupina dokumenta vezana za Ivanu Brlić-Mažuranić: njezine školske bilješke, svjedodžbe, pjesme iz 1888., dnevnički zapisi od 7. srpnja 1888. do 24. veljače 1891... (str. 218-219.).

(...) u njemu (arhivu) su sačuvani dokumenti i drugih osoba... Prijepisi zaručičkih pisama mladoga Ivana Mažuranića, korespondencija Vladimira Mažuranića... Posljednje kutije građe (115. - 119.) sadržavaju građu različitog sadržaja... građu o Hrvatskome pjevačkom društvu Davor, koja čini prvorazrednu građu za kulturnu povijest Broda (str.219.) (Artuković, Mato. Arhiv obitelji Brlić u Slavskom Brodu. Muzeologija 43/44. Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2006./2007.).

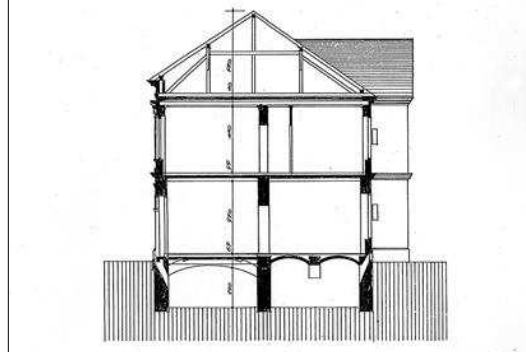
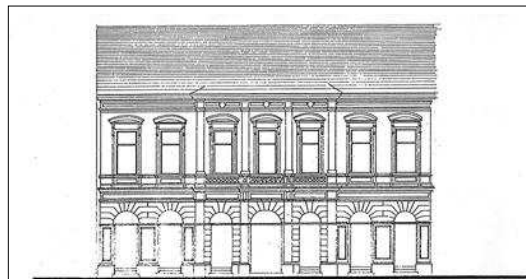
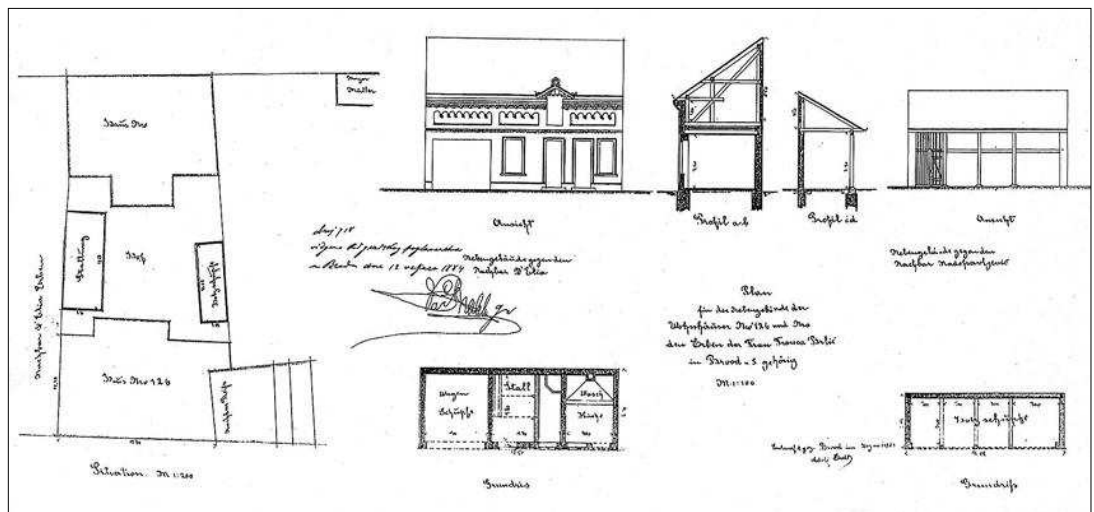
45 *Treba naglasiti da nema skoro nijedne ličnosti koja je značila nešto, naročito u prošlom stoljeću, na književnom, kulturnom i političkom polju u hrvatskom narodu, a da nije zastupana bar s jednim pismom u obiteljskom arhivu (Stanković, Mladen. Obiteljski arhiv Brlić - skupina III. Historijski arhiv u Slavskom Brodu, Slavonski Brod, 1974., str. 9.).*

Oko kuće Brlić okupljat će se odlični, muževi nezaobilazni u hrvatskoj povijesti. Grad će zadužiti (Schneider, Darko. U susret ljetopisu. U: Schneider D., Karakaš Obradov M., Špoljarić S. Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. st. u Brodu. Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, travanj 2009., str. 28.).

46 Ivan Mažuranić (1814. - 1890.), Ivanin djed, bio je hrvatski ban, osnivač Kraljevskog sveučilišta u Zagrebu 1874. Uveo je obvezu četverogodišnjega osnovnog obrazovanja za svu djecu i bio reformator, pjesnik, jezikoslovac.

Vladimir Mažuranić (1845. - 1927.), Ivanin otac, bio je predsjednik vrhovnog sudišta u Zagrebu - Kraljevskoga banskog stola.

Želimir Mažuranić (1882. - 1941.), brat Ivane Brlić-Mažuranić, bio je zagrebački odvjetnik, ministar trgovine i industrije te predsjednik Senata Kraljevine Jugoslavije, akademik Jugoslavenske akademije znano-

često je znala organizirati priredbe i igrokaze kao dječje zabave. Neda je tu tradiciju nastavila, ponajprije u kući i za male posjetitelje, a potom su se početkom 1970-ih igrokazi preselili na gradske ulice. Danas je to manifestacija dječje kreativnosti vrijedna iznimne pozornosti.⁴¹ *Za promišljanje konceptualizacije baštine obitelji Brlić i Ivane Brlić-Mažuranić neprocjenjive su smjernice koje je Neda Brlić dala. One su sukus obiteljskog stava spram baštinenog i jasna odrednica njihovog htjenja - riječi su prof. dr. Antuna Bauera iz kojih se najbolje razabire koliko je značenje imala muzejska djelatnost Nede Brlić.*⁴²

Grada

Arhivska zbirka obitelji Brlić i njihova obiteljska kuća postali su spomenici kulture. *Rješenjem br. 245-1946. Konzervatorski zavod NRH utvrdio je da se "zbirka spisa*

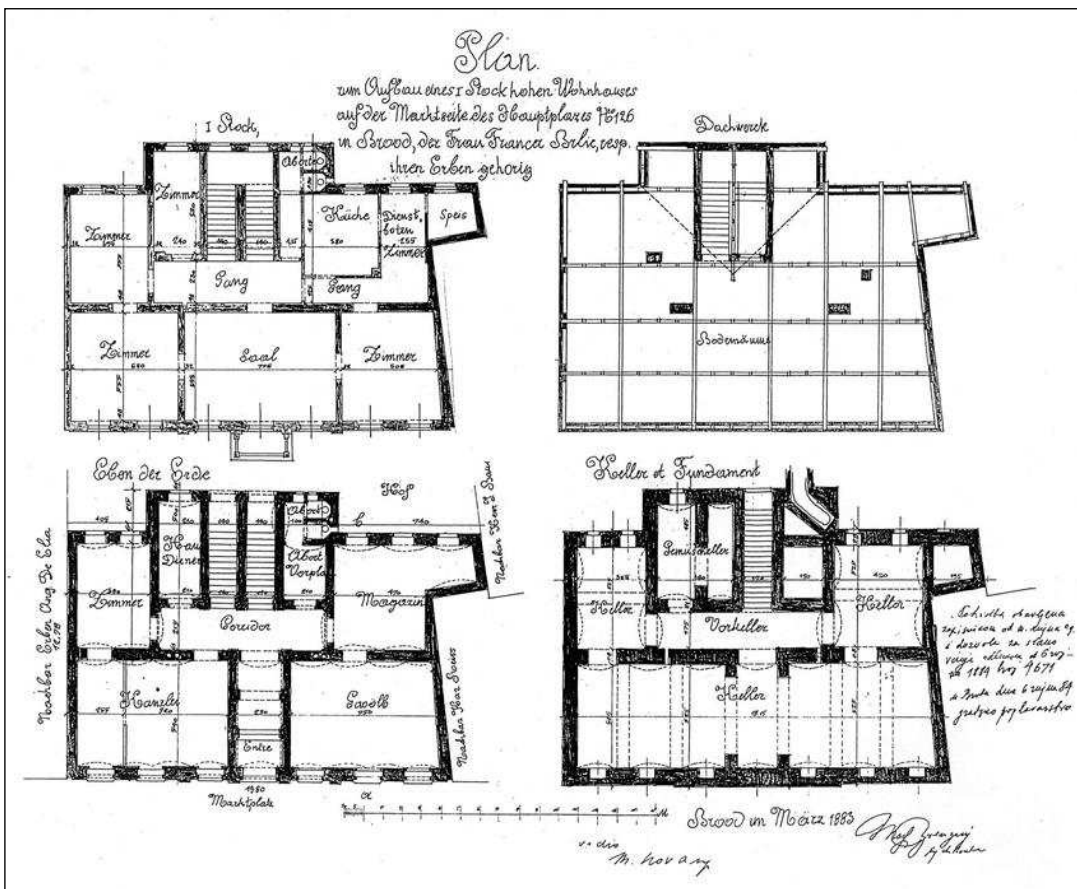
od prve polovine 18. st. koja je bogata građom ilirskog pokreta i revolucije 1848." stavlja pod zaštitu države.

*Drugim rješenjem, br. 46-1957. od 06.02.1957., pod zaštitu države stavljena je i cijela Zbirka Brlić. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku proširio je navedenu odluku 1966. i dopisom br. 200/6 obavijestio Skupštinu općine Slavonski Brod da je i kuća Brlićevih evidentirana kao spomenik kulture. Ponovno je rješenje o zaštiti kuće Brlić doneseno u istom Regionalnom zavodu 1975. (UP prvostepeni 03-163/75., a Zbirka je evidentirana kao pokretni spomenik kulture pod rednim brojem 176, dosje br. 100).*⁴³

Za vrijeme Domovinskog rata građa kuće Brlić (Knjižnica i arhiv obitelji Brlić) bila je premještena u Muzej Međimurja u Čakovcu, gdje se nalazila sve do jeseni 1997., kada je vraćena u Slavonski Brod.

Arhivska je zbirka pod skrbi dr. sc. Mate Artukovića, znanstvenog savjetnika u Hrvatskom institutu za povijest - Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavskom Brodu, kojega je za to ovlasila obitelj Ružić.

Danas je Arhiv obitelji Brlić u vlasništvu Fondacije Matilde Ružić. Spomenička knjižnica i zbirka Mažuranić-Brlić-Ružić nalazi se u Vili Ružić, na adresi Pećine 5 u Rijeci, i vlasništvo su Fondacije Matilde Ružić. Danas o knjižnicama u Rijeci brigu vodi kustos Theodor de Canziani Jakšić. Fond Arhiva je 2002. mikrofilmiran i u tom je obliku dostupan javnosti u Državnom arhivu u Slavskom Brodu i u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu. Arhiv obuhvaća osobnu prepisku članova obitelji, kao i njihovu korespondenciju s rodbinom i suvremenicima, izvorne rukopise, svjedodžbe, fotografije, albume s fotografijama, police osiguranja, razne dokumenti o plaćanju poreza, rješenja gradskih vlasti, račune, dokumente iz gruntovnice, kupoprodajne ugovore, oporuke, spomene, molitve, pjesme, letke, novinske članke, ulaznice, crteže, prijevode, putne bilješke, dnevničke zapise, kiticu cvijeća, pozivnice, proglas, zapisnike, plakate, diplome, molbe, dopisnice, razglednice, bilješke, govore,

filmski scenarij, ilustracije, popise, prijepise, programe, kataloge, zahvalnice, biografije, putovnicu, odlikovanje, genealoško stablo, fotokopije, posjetnice, karikature, grafički list, zapisnike, grb, osušeni cvijet, smrtovnice, oglase, brzojave.⁴⁴ Grada je nakon mikrofilmiranja vraćena u Hrvatski institut za povijest – Podružnicu za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu.

Iz ovog šturog izvješća o životu obitelji Brlić razvidno je kolika je bila njihova strast prema pisanoj riječi i s kolikom su se poštovanjem brinuli o pisanoj baštini svojih predaka. Svi odnosi koje su svakodnevno gajili – rodbinski, prijateljski, politički, kulminiraju u pisanoj riječi u različitim literarnim oblicima. Iz tih zapisa možemo pratiti međugeneracijski razgovor samih Brlića i njihov silan trud za očuvanje spomena na život koji su stvarali, ali i razgovore Brlićevih s njihovim suvremenikima, što daje opsežan i vjeran prikaz građanstva u Hrvata kroz gotovo dvije stotine godina, kao i prikaz razvoja političke i kulturne misli.⁴⁵

Kroz povijest obitelji Brlić pratimo kako se gradila povijest jednoga grada na obali Save, ona službena i ona skrivena od velike literature. Svakome od nas Brođana srce zaigra i preplavi nas toplina kad u zapisima Brlićevih prepoznamo imena naših starih, neke poznate pejzaže, običaje, mirise i boje, neko duboko korijenje koje potvrđuje da smo tu, sada i ovdje, jedan list na drvetu koje raste. Svi njihovi životi zauvijek ostaju životni sok, vrelo i snaga. Zato je priča o Brlićima iznimno važna.

Ustrajnost šest generacija prezimena Brlić u borbi protiv zaborava nije samo model skrbi o baštini već i paradigma očuvanja identiteta čiji je izvor ljubav prema obitelji i vlastitom narodu.

Ivana Brlić-Mažuranić

Iako je Torquat Brlić u generacijskom ognjištu Brlićevih onaj najljuciji plamičak koji ga je razbuktao, dolazak Ivane iz slavne loze Mažuranića⁴⁶ u kuću Brlić iznio je na vidjelo dimenzije te ljubavi prema svojoj obitelji i svom narodu. Nebrojeno sam puta pisala o značenju lika i djela Ivane Brlić-Mažuranić za društvenu zajednicu čiju je prošlost ona gradila. Povijest obitelji iz koje potječe i povijest obitelji u koju je ušla brakom – potke su bez kojih ne bi bilo tkanja hrvatske povijesti. One su jamstvo hrvatskog identiteta.⁴⁷

Za grad u kojemu je Ivana provela najveći dio svojeg života i u kojemu je stvorila dom i odgojila svoje petero djece, značajna je ne samo kao književnica koju nazivaju hrvatskim Andersenom i čija su djela prevedena na četrdesetak jezika svijeta, književnica koja je bila nominirana za Nobelovu nagradu, već i kao sugrađanka koja je tkala kulturni život Broda prvih desetljeća 20. st.⁴⁸ Njezinu neiscrpnu životnu radost možemo prepoznati u njezinoj posvećenosti djeci, nećaku i unucima, koji su joj bili poticaj za pisanje poučnih i izuzetno maštovitih priča, često upućenih njima, ali ujedno i svoj djeci svije-

sti i umjetnosti i njezin predsjednik 1918. - 1921.

47 U dnevničkom zapisu u bilježnici s molitvama Ivana 1889., neposredno prije udaje, piše: *Vidiš, Bože dobri, oprostivi otče, da mi sreću još većom načiniš, dao si mi Hrvatsku za domovinu!* (Mažuranić, Ivana. *Dobro jutro svijete, dnevnički zapisi 1888 - 1891*. Biblioteka u prvom LICU, Zagreb, srpanj 2010., str.146.).

48 Ivana kumuje barjaku Hrvatskog društva "Davor" koji dolazi posvetiti biskup Strossmayer; ona je središte karitativnih aktivnosti brodskih gospođa kao tajnica, potpredsjednica "Gospojinskog društva" od osnutka njegovog 1895., pa do svoje smrti, organizator je karitativnih zabava i sjajnih plesova, a za vrijeme rata najpredanija bolničarka Crvenog križa u brodskoj toržaravi (*dobiva i odlikovanje*) (Brlić, Neda. *Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, 1973., str. 32.).

49 *Ona je plela pletenice i privijala terputac uz razjenu nožicu, ona nas je učila imena cvijeta i imena zvijezda, s nama je kroz dalekozor pradjeda Ivana gledala Saturnove krugove i Jupiterove mjesece, ona nas je učila pucati iz svoje puške dvocijevke i praviti lukove i strijele. Učila nas je kako valja raditi i kako se odmarati. Uzela bi u ruke englesku knjigu i čitala nam je hrvatski; kao da nema ničeg što ona ne bi mogla* (Brlić, Neda. *Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, 1973., str. 33.).

50 Sanja Lovrenčić. *U potrazi za Ivanom*, Autorska kuća, Zagreb, 2006. *U raznim razdobljima života Ivana je gledala zvijezde. S ocem, mužem, djecom, unucima, prijateljima... Kao što je na početku života promatrala zvijezde i tražila Vagu na nebu, tako sad pokušava biti s njim (ocem) pišući mu o toj njihovoj zajedničkoj ljubavi, o sjajnom Marsu i Saturnovom kolutu i zvjezdastima koje promatra s Nevicom kroz uvijek isti djedov teleskop. I na trenutak kao da se u tišini vinogradarske noći uspostavlja još jedna treperava konstelacija: njezin djed, njezin otac, ona sama i najmlađa kći.*

51 Ažman, J. *Brodski spomenari Ivane Brlić Mažuranić*. Ogranak Matice hrvatske Slavonki Brod, Slavonki Brod, 2008., str. 10.

52 Hrvatski restauratorski zavod. *Kuća Brlić Slavonki Brod*, elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera, Zagreb, 2015., str. 18.

53 *Vertikalna rasčlamba pročelja ostvarena je s deset prozorskih osi. U prizemlju, otvori su lučno zaključeni, a na katu ziđe je rastvoreno pravokutnim otvorima. Središnji dio pročelja reprezentativno je naglašen u vidu*

sl.11. Fotografija knjižnice obitelji Brlić iz 1951.

sl.12. Knjižnica 1973.

Legenda fotografije koju je pisala Neda Brlić: *Knjižnica u kući Brlić danas, južna stijena. Desno kamin za koji je vezana geneza "Priča iz davnina" i naslonjač Ivane Brlić-Mažurnić. U sredini u zadnjem planu ormar iz početka XIX. st. koji sadrži arhiv Ivane Brlić-Mažurnić: originale rukopisa objavljenih i neobjavljenih, literarnu korespondenciju, obiteljski korespondenciju. U lijevom uglu u dnu mramorno poprsje, "Ahasver", bez potpisa kipara koje je Ivana donijela sa sobom iz roditeljske kuće u Zagrebu u Jurjevskoj ulici 5. Na stolu u prvom planu astronomski pribor Ivana Mažuranića, prstenje Smail-agino, posjetnice Ivana Mažuranića. To je samo mali dio predmeta djedovih koje je Ivana sa sobom donijela i cijeloga život kao svetinju čuvala.*

Fotografija: Damir Klasiček sl.15.

Jugozapadni dio središnjeg salona iz 1944.

plitkog rizalita. Rizalit je rastvoren s tri prozorske osi, unutar koje je u prizemlju i sam ulaz u zgradu. Izraženi plasticitet, te vertikalno raščlanjenje, postignuto je s vertikalama četiri pilastra koji sežu od razine sokla do potkrovnog vijenca. Pročelje prizemlja obrađeno je rustikalnim kvadrirama i radialnom rustikom u zoni nadsvjetla lučnih otvora. Na katu, u osi ulaza, je balkon koji se oslanja na dekorativno ukrašene konzole. Pročelje je zaključeno bogato profiliranim potkrovnim vijencem čija je donja strana ukrašena kontinuiranim nizom voluta. Krovnište je dvostrešno, pokriveno crijepom. Ispod zgrade je podrum. Ulazni hol nadsvođen je češkim kapama, a izvorno je oslikan u secco tehnici.

54 Hrvatski restauratorski zavod. *Kuća Brlić Slavonski Brod*, elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera, Zagreb, 2015., str. 13.

55 Andrija Antun Brlić tu je kuću 1799. sagradio kao baroknu jednokatnicu. U prizemlju su, sjeverno i južno od središnjega kolnog ulaza, lučno završenoga i velikih dimenzija, bile trgovine. Izgled kuće poznat je s akvarela Milice Brlić (Schwendemann, S. *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*. Biblioteka Publicum, knj. 1. Gradsko poglavarstvo Slavonski Brod, 2005., str. 25.)

56 Učiteljica i prijateljica obitelji Brlić, vršnjakinja Vatroslava Brlića.

57 Kutija 50., sv. 4.: HIP-PPSB-AOB.

58 Schwendemann, S. *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*. Biblioteka Publicum, knj. 1. Gradsko poglavarstvo Slavonski Brod, 2005., str. 26.

59 Trideset i šest dokumenata i jedna fotografija (? Grafički list ili crtež Erehteiona) u prvom svežnju kutije inventarnog broja 46 odnose se na dobivanje građevne dozvole od Gradskog poglavarstva za gradnju kuće na broju 126 na Maloj pijaci u

ta. Istu tu radost možemo prepoznati u njezinoj potrebi za svakodnevicom koja pršti druženjima uz glasovir i pjesmu, za kazalištem, za boravkom u prirodi, u omiljenom ljetnikovcu... Kad više nije imala snage da bude kreatorica dana ispunjenih veseljem i ljepotom, umorila se i samovoljno ugasila. Nije željela biti na teret najbližima jer više nije bila sposobna stvarati bajku. Velika vezanost za najmilije – roditelje, brata, djecu⁴⁹... bila je čvrst okvir za sve njezine životne slike. Visoke etičke vrijednosti, uz bogatstvo motiva i prisutnost fantastičnoga, nadrealnoga, preplavljuju njezin književni opus. Čitanje njezine osobne prepiske i dnevnika otkriva inteligentnu gospođu s izrazitim smislom za humor i osobu dubokog poimanja postojanja. Postojanost u vođenju kućanstva i svih građanskih dužnosti koje su u to doba bile svojstvene supruzi jednog odvjetnika iznenađuje čvrstoćom stege koju je pretpostavljala svojoj potrebi za pisanjem. Premda uvijek svjesna dužnosti, nikad u sebi nije zatomila igru i maštu. Njezini potomci svjedoče o njezinoj velikoj otvorenosti prema dječjem umu i svijetu.

Svakome je dopuštala da razvije osobne interese i poticala ih u razgovoru i igri. Blagost i otvorenost u tim odnosima nisu tada bile uobičajene jer su između dječjeg

sl.13. Salon Ivane Brlić-Mažuranić i radni stol Ivane Brlić-Mažuranić, 1973.

sl.14. Spavaća soba Ivane Brlić-Mažuranić, 1973.

sl.15. Fotografija veže kuće s oslicima J.Muravića. Izvor: Konzervatorski odjel u Slavanskom Brodu

Veža je građena tako da se u nju može postaviti oltar na Tijelovo, stoji u legendi fotografije koju je snimio Damir Klasiček. Objavljeno u: Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu-Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. // Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske. br. 3-4.: Zagreb, 1973.

Brodu. Fanika Brlić podnosi molbu, Poglavarstvo je odobrava, ali uz određene uvjete; sporan je bio općinski kanal. Preписка se odnosi na želju da se postigne kompromis (Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu, Arhiv obitelji Brlić: HIP-PPSB-AOB).

60 U drugom svežnjicu zanimljiv je dopis Fanike Brlić kojim od poreznog nadzorništva u listopadu 1884. moli oprost dvadesetogodišnjeg poreza za jednokatnicu (Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu: HIP-PPSB-AOB).

61 U drugom su svežnjicu dokumenti o ostavinskoj raspravi iz studenog 1883., nakon Fannyne smrti, kada djeca Vatroslav i Dobroslav dijele imovinu na dva jednaka dijela, a Ignjat dobiva četvrtinu svega na doživotno uživanje (HIP-PPSB-AOB).

62 U drugom se svežnjicu nalaze skice i arhitektonski planovi iz 1879. te iz 1889., kad se kuća popravljala (HIP-PPSB-AOB).

63 U trećem svežnjicu kutije 46. nalaze se računi vezani za gradnju kuće; troškovnik bravarskih poslova, troškovnik stolarskih radova, predračun troškova za poslove bojenja stolarije, računi za građevni materijal, računi za ličenje soba (...).

64 U trećem svežnjicu kutije 46. nalazi se ugovor s graditeljem Godtom na njemačkom jeziku. U konzervatorskoj studiji iz 2015. u potpunosti

svijeta i svijeta odraslih u građanskim obiteljima često prevladavali strogost i nekomunikativnost. Ivanino se čovjekoljublje očituje i u njezinoj predanosti da pomogne ranjenima i unesrećenima. Njezina osjećajnost zrcali se i u odnosima prema služinčadi, uz čiji bi bok često i ona sudjelovala u radovima. Zadivljuje Ivanina nevjerojatna širina i prilagodljivost duha kada se doslovce unutar dvadeset i četiri sata od vinogradarke poderanih rukava morala preobraziti u uglađenu govornicu na nekom skupu.

Upravo je intelektualna i kreativna snaga što ju je Ivana imala uvijek bila magnet i poticaj za putovanja u hrvatsku metropolu i u inozemstvo. Žudnja za izvorima kulture bila je u njoj od mladosti pa do posljednjih dana. Takva gospođa koja se voljela lijepo odjenuti, koja je govorila francuski i vladala još četirima jezicima, koja je svirala glasovir, vozila bicikl, upravljala kućanstvom i vinogradom, spravljala nepregledne jelovnike, okupljala prijatelje, volontirala u bolnici, voljela putovati i gledati zvijezde u svojem vinogradu istim onim teleskopom kojim je njezin djed gledao zvijezde,⁵⁰ sama po sebi, čak i da nije napisala nijedno slovo, od neprocjenjive je vrijednosti za kuću Brlić. Vežanost za pretke i sve što je baštinjeno Ivana je izuzetno poštovala i željela očuvati. Njezin sin Ivan o tome je rekao: *Moj otac dr. Vatroslav Brlić, koga je kao mnogogodišnjega narodnog zastupnika Hrvatskog sabora i delegata na zajedničkom hrv.-ugarskom saboru politička djelatnost posve okupirala, imao je, na sreću, u čuvanju i daljnjem sređivanju sakupljenih spisa vjernog i nadasve umnog pomagača: Supruga mu Ivana Brlić-Mažuranić neumorno je prilagala ognju obiteljske*

*tradicije, dok ne dorastoše djeca njena, a i preko toga, do konca svog života.*⁵¹

Kuća Brlić

Odnedavno je kuća Brlićevih na glavnome gradskom trgu, koji danas nosi ime Ivane-Brlić Mažuranić, u vlasništvu grada Slavanskog Broda. Kuća je do 2011.⁵² bila u vlasništvu Božička Mohačeka, Nedina sina. Na mjestu današnjega neoklasicističkog zdanja⁵³ neposredno uz rijeku Savu, za koje se u konzervatorskoj studiji iz 2015. kaže da je *primjer reprezentativnog građanskog doma s kraja 19. st.*⁵⁴, prvotno je bila drvena kuća⁵⁵ jer je vojska zbog blizine tvrđave i dometa topova u Donjoj gradskoj varoši između tvrđave i franjevačkog samostana od 1775 do 1845. zabranila gradnju zdanja od solidnog materijala. U albumu fotografija obitelji Brlić čuva se uspomena na tu kuću. Riječ je o dva akvarela: jedan je

sl.16. Vila Brlićevac.

je preveden kao Ugovor o gradnji (7. srpnja 1883.), str. 21.

65 U kutiji br. 47, u izvratku drugog svežnjača, u *posjedovnici* se spominje da je Nedjeljka Brlić od 23. siječnja 1938. vlasnica kuće na Jelačić trgu.

66 Kutija 50., sv. 4., HIP-PPSB-AOB.

67 Kutija 46., sv. 2., HIP-PPSB-AOB (29. prosinca 1884.).

68 Ažman, J. *Brodski spomenari Ivane Brlić Mažuranić*. Ogranak Matice hrvatske Slavonki Brod, Slavonki Brod, 2008., str. 128.

69 *Od četiri zgrade koje su bile isto tako masivne kao i kuća Brlićevih, i koje su oko nje stajale u jednom bloku, sablasno su ostali nad ruševinama samo dijelovi golih zidova, ali ona je ostala. Elastična ali čvrsta, majstorski izvedena specijalno za ovo seizmičko područje, ta zgrada od opeke izdržala je sve te strašne potrese, a također i onaj prirodni 1964. i ništa nije izgubila od svoje stabilnosti (Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, 1973., str. 25).*

70 Hrvatski restauratorski zavod. *Kuća Brlić Slavonki Brod*, elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera, Zagreb, 2015., str. 17.

Schwendemann, S. *Glavni gradski trg u Slavskom Brodu*. Biblioteka Publicum, knj. 1. Gradsko poglavarstvo Slavonki Brod, Slavonki Brod, 2005., str. 26.

Toldi, Zvonimir. *101 brodska priča*. Muzej Brodskog Posavlja, Posavska Hrvatska d.o.o., Slavonki Brod, 2002., str. 164.

71 Ljubičić Mitrović, Danijela. *Josip Muravić - prvi brodski školovani umjetnik*. Muzej Brodskog Posavlja, Slavonki Brod, 2014.

(...) *oslikao je i veže kuće Brlić i kuće Ferić...* (Karaša Obradov, M. *Ljetopis*. U: Schneider D.; Karaša Obradov M.; Špoljarić S. *Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. st. u Brodu*. Muzej Brodskog Posavlja, Slavonki Brod, travanj 2009., str. 165.)

Boras, A. *Josip Muravić - slikar, Likovni salon "Vladimir Becić"*. Muzej Brodskog Posavlja, Slavonki Brod, 1982.

72 Detaljniji opis južnih pomoćnih prostorija koje su flankirale stubište, o njihovim preinakama te o izgledu zidova i podova može se pročitati u konzervatorskoj studiji Hrvatskoga restauratorskog zavoda *Kuća Brlić Slavonki Brod*, elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera, Zagreb, 2015., str. 46.

73 Brlić, N. *Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, 1973.

Katice Malin⁵⁶, a autorica drugoga je Milica Brlić.⁵⁷ Kuća je 1882. izgorjela u požaru, a knjižnica je sačuvana jer ju je Andrija Torquat još 1875. preselio u kuću Kate Kiklič.

Od 1883. do 1885. Ignjat Brlić gradi novu kuću, jednokatnicu⁵⁸, prema projektu Mathiasa Železnjya. Graditelj je bio Adolf Godt. U dvorištu kuće izgrađena je konjušnica i stan za kočijaša. U Arhivu obitelji Brlić postoji dokumentacija koja se odnosi na gradnju kuće⁵⁹, na porez⁶⁰, vlasništvo⁶¹, arhitektonske planove⁶², račune⁶³, ugovore⁶⁴ te na izvratke iz zemljišnih knjiga.⁶⁵ Tu je i album fotografija koji sadržava i one fotografije na kojima se članovi obitelji predstavljaju u svečanim pozama u salonu, u blagovaonici ili za radnim stolom.⁶⁶

Postoji obilje izvora iz kojih se može rekonstruirati izvorni izgled kuće i njezino uređenje. Na primjer, u odluci o oprosturo poreza na kuću (kućarine) sačuvan je čak i opis kuće iz 1885.: *novosagrađenu jednokatnu kuću pošto je ista skroz od solidnog materijala sazidana, razi zemne prostorije iste svodjene, na istih jedan kat podignut i sa vatrobрани zidovi providjen*.⁶⁷ Nova kuća Brlić ima podrum u kojemu se čuvalo vino iz obiteljskog vinograda iz Brodskog vinogorja (Rozinke), gdje su Brlićevi imali i vilu. Riječ je o poznatom imanju Brlićevac nad kojim su Brlići brižno bdjeli kako bi berbe bile što bogatije. U četvrtom spomenaru Brlićevca navodi se i to da je u podrumu kuće za vrijeme bombardiranja grada Slavenskog Broda 1944./1945. bilo sklonište te da se u njemu *mnogo naroda sklanja*⁶⁸ i da se mošt, iako jakog mirisa, nije mogao odvesti iz Brlićevca.

Iako je te godine bombardirana, kuća zbog solidne gradnje nije pretrpjela veću štetu.⁶⁹ U prostorijama prizemlja, južno i sjeverno od ulaza, bile su trgovine.

Istaknula bih da je u određenim razdobljima nastavljena povijesna nit brodske knjižare u vremenima kad su djelovale knjižara Kappon (1917.) i papirnica te tiskara Buck (1926.).⁷⁰ Kroz glavni središnji ulaz kročilo se u vežu, čiji je svod oslikao Josip Muravić⁷¹, prvi školovani brodski slikar, a odatle se dolazilo do poprečnog hodnika koji je povezivao bočne poslovne prostore. Danas su ti prolazi do poslovnih prostora zazidani. Kroz hodnik se dolazilo do stubišta.⁷²

Na prvom katu, do kojega je vodilo to dvokrako stubište s odmorištem, dolazilo se u hodnik, čiji je poprečni

položaj bio jednak onome iz prizemlja. Istočno, prema gradskom trgu, nalazila su se tri gotovo kvadratna salona povezana vratima. Zapadno, do rijeke Save, kuća je imala jednu ovelu prostoriju, dok su, također zapadno, ali prema Maloj pijaci, bile pomoćne prostorije: sobe za poslugu, kuhinja i ostava. Sjeverno, uz samo stubište, nalazila se kupaonica. Kada se Ivana Mažuranić nakon udaje za Vatroslava uselila u kuću Brlić, obitelj 1894. kupuje zemljište sjeverno od kuće i kuća se dograđuje dodavanjem još jedne prostorije prema trgu i nusprostorija prema dvorištu. Ponovo je angažiran Adolf Godt, ovaj put za dogradnju. Tom je dogradnjom pomalo narušena ona simetričnost pročelja, o čemu Neda Brlić piše:

*Fronta kuće, kad je Ivana došla, bila je 18 metara, s balkonom u sredini i po tri prozora simetrično postavljena sa svake strane, dubine 12 do 15 metara... Nije bilo šale, kuća će postati premalena. I tako suprug Ivanin nadokupi zemljište prema sjeveru i nadogradi još jednu sobu 7 metara fronte * 5,55, s nusprostorijama prema dvorištu.*⁷³ Razlog za proširenje kuće bio je radostan: stizale su bebe kojima je trebalo prostora. Nakon Drugoga svjetskog rata na prvom su katu kuće uređena dva stana kojima se prilazilo iz središnjeg hodnika. Vrijeme Drugoga svjetskog rata bilo je izuzetno burno za kuću; knjižnica i arhiv iseljeni su iz svojih prostora, a u njih se najprije uselila njemačka vojska⁷⁴, zatim 1946. Okružni sud, pa Vojni odsjek, potom Ured za katastar. Tek 1948. knjižnica se vraća u rezidencijski dio kuće, na prvi kat.⁷⁵

Kuća, kako je već spomenuto, ima tavan. Tavan je dva puta "udomio" knjižnicu: prvi put kad je Vatroslav Brlić izabran za zastupnika u Saboru jer je prvi kat⁷⁶ pretvorio u kancelariju, i drugi put za vrijeme Drugoga svjetskog rata⁷⁷.

Do Domovinskog rata prvi je kat zadržao izvorni izgled te imao ambijentalni postav⁷⁸ i zbirku. *Zdenka Brlić doživljava ga kao Muzej obitelji Brlić, što se vidi po legendama u fotoalbumu kada navodi mjesto vitrine s numizmatičkom zbirkom i raznim antikvitetima, Arhiv obitelji i putni kovčeg Andrije Brlića starijeg kao Muzej obitelji Brlić*⁷⁹. *Neda, najmlađa Ivanina kćer, zbori: Kuća je otvorena za općinstvo ponekdjeljom, a ulaz je slobodan. Posjet je velik tijekom cijele godine. Veliki procent posjeta otpada na škole, zatim na društva i grupe i napokon na pojedince. Svatko se upisuje u knjigu posjetilaca... Iz ovog malog istrška vidi se da su ti posjeti živi kao što je živa i kuća. Ima ih mnogo i iz inozemstva. U jednoj prosječnoj godini bilo je 12 grupa iz Engleske, 6 iz Njemačke, 7 iz SAD, 4 iz Indije, 2 iz Holandije, pa Francuske, Italije, Austrije, Čehoslovačke, Indokine, Brazila, Rusije, Japana i Izraela. Zapisu su na dvadesetak jezika i deset alfabeta, s čitanjem s desna, s lijeva i odozgo na dolje.*⁸⁰

Već naslov njezina eseja: *Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić*, upućuje na to da Brlići ne mogu bez Ivane, kao i na to da bez Brlića Ivana ne bi bila onom kakvu je danas poznajemo. Upravo Nedin tekst može biti tekst nadahnuća za promišljanje o zatečenoj baštini i mogućim muzeološkim koncepcijama

sl.17. Kuća obitelji Brlić prije otkupa i obnove.

baštinjenoga, u kojima kuća na glavnom gradskom trgu u Slavanskom Brodu ne bi trebala biti tjesna ni za Brliće ni za Ivanu.

U prizemlju, sjeverno od ulaznih vrata, bila je Sala za vjenčanja Gradske uprave. Od 1999. do danas tu je Izložbeni salon "Vladimir Becić" Galerije umjetnina grada Slavanskog Broda, a južno je manji izložbeni prostor kojim se također koristi Galerija. Prvi kat, rezidencijski dio kuće, danas je pust i vrlo derutan zbog prijašnjega trošnog krovista i pojave vlage.⁸¹ Dvorište je zapušteno.

Nakon otkupa kuće najprije je započeta obnova fasade, sukladno studiji Hrvatskoga restauratorskog zavoda za obnovu pročelja iz 2014., koja je realizirana krajem 2014. i početkom 2015. Obnovljeno je i kroviste. Sve je to bilo moguće u sklopu trogodišnjeg projekta Ministarstva kulture, od 2013. do 2015., kojim je osigurana novčana potpora, te uz aktivno sudjelovanje Konzervatorskog odjela iz Slavanskog Broda.⁸²

Uređenje interijera tek slijedi, sukladno elaboratu konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera naslova *Kuća Brlić Slavonski Brod* Hrvatskoga restauratorskog zavoda, Službe za nepokretnu kulturnu baštinu iz kolovoza 2015.

Godine 1973. Neda Brlić piše: *Danas su interieuri kuće opet uređeni kao za života Ivane Brlić-Mažuranić*⁸³, i zaključuje kako nije bilo lako dosegnuti to stanje nakon Drugoga svjetskog rata, kada ništa nije bilo na svojem mjestu, te spominje i restaurirane portrete.⁸⁴ U studiji se navodi da je u kući još uvijek pohranjena velika količina namještaja koji je pripadao članovima obitelji Brlić te da

nisu poduzeta istraživanja jer je riječ o pokretnoj kulturnoj baštini.⁸⁵ Neda spominje kako je Ivana pri dolasku u kuću Brlić donijela svoj namještaj: *Uspomene na Ivanin život u Brodu "Altdeutch"... Taj njezin namještaj: spavaća soba, salon i blagovaonica su nezamjenjivo i izvrsno viktorijanski ("unmistikably and delightfully Victorian", kako kaže H. Hagerdon o kući Teodora Roosevelta iz istog vremena). Danas Ivanin namještaj umjesto snishodljivih pogleda dobiva i po koji uzdah od posjetilaca kad se sjetite kako nisu znali prebroditi fazu prezira prema sličnim stvarima svoje vlastite bake. U ljudima treba tražiti odgovor za postojanje ove kuće uspomena. Danas ona privlači isto toliko svim onim što je starije kao i svim onim što je Ivanino: bijelim kaminom za koji je vezana geneza "Priča iz davnine", kao i ambijentom koji odiše poviješću iz svakog kutka, svakog predmeta, iz prstenja Smail-age i astronomskog pribora Ivana Mažuranića, koji je uz njega bio u času smrti... iz 13 originalnih portreta predaka, 40 originalnih radova Fanike Brlić-Daubachy, iz bezbrojnih fotografija žena u krinolinama i stasitih muškaraca.*⁸⁶ O Faninim radovima govori i Ivana: *Dakle, Majka mog supruga, Fanika p. Daubachy, ... bila je slikarica finog i ukusnog kista, te je ostavila svoj dom okičen mnogobrojnim uresom, akvarelama, crtežima i uljenim slikama...*⁸⁷ Prema fotografijama iz obiteljskog albuma, kao i onima Nede Brlić, može se zaključiti kakav je raspored namještaja i umjetnina bio u salonima i moguće je pretpostaviti izgled draperija, zavjesa, tepiha... Blažanović navodi: *Ivanina zbirka knjiga nalazi se u zidnim policama na suprotnoj strani od ulaznih vrata. Smještena je između dva prozora na kojima se nalaze debele zavjese,*

74 Oberkomande princa Eugena za područje Broda (Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Slavonski Brod, 1983., str. 76.).

75 Neda Brlić je nabavila novi namještaj, uredila kuću i knjižnicu za posjete i korištenje (Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Slavonski Brod, 1983., str. 77.).

Prostorije na prvom katu... postepeno su od 1949. do 1971. oslobođane stanara i uređivane (Brlić, N. *Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, 1973.).

76 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine Slavonski Brod, Slavonski Brod, 1983., str. 68.

77 *U sanducima je obiteljska knjižnica na tavanu provela pune tri godine* (Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Samoupravna interesna zajednica kulture općine Slavonski Brod, Slavonski Brod, 1983., str.76.).

78 Kuća je doživjela nekoliko preinaka pa danas nije moguće postavljati pred nas previsoke standarde i zahtijevati apsolutno poštovanje izvorne ambijentalnosti iz nekoga od tih povijesnih razdoblja kuće, već se valja prilagoditi onome što je ostalo, što nam je dostupno, te svoje djelovanje graditi na posljednjemu povijesnom sloju koji poznajemo. *U razdoblju nakon rata (misli se na Drugi svjetski rat), unutrašnjost kuće postupno je uređivana, najviše zabaljavajući najmlađoj kćeri Nedi Brlić, udanoj Mobaček... Prostorije su bile uređene izvornim pokušvom i novom dekoracijom, a knjižnica i arhiv su otvoreni za javnost (Kuća Brlić Slavonski Brod: Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera. Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb, 2015., str. 18.).*

79 Kutija 50., sv. 4., HIP-PPSB-AOB.

80 Brlić, N. *Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, 1973., str. 21.

81 (...) 1992. *kada je kuća Brlićevih, kao i mnoge u gradu, dobila direktan pogodak granate u krov i bila dodatno teško oštećena prilikom rušenja mosta na Savi* (Lakić, Z. *Arhiv obitelji Brlić. // Povijest fonda*. Državni arhiv u Slavanskom Brodu, Slavonski Brod, 2002., str. 9.).

82 Prema riječima Željke Perković, pročelnice Konzervatorskog odjela u Slavanskom Brodu, odobrena su sredstva za izradu projektne dokumentacije, studije pročelja i unutrašnjosti. Također, u vrijeme pisanja ovog teksta, prema riječima

pročelnice, nije postojao projekt revitalizacije ni namjene prostorija jer još uvijek nije izrađena idejna koncepcija kojom bi se odredila budućnost kuće Brlić.

83 Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, str. 25.

84 *Sanduci u kojima su bili portreti nalazili su se u drugoj staroj kući Brlićevih blizu samostana, koju je naslijedio Dobroslav, (...) u strašnom bombardiranju 19. III 1945. dobila puni pogodak upravo ona ostava u kojoj su se ovi sanduci nalazili.* Zahvaljujući hrabroj Zdenki Brlić, razderani su portreti spašeni iz kratera u kome se još ni prašina nije slegla (Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, str. 26.).

85 Vlasništvo je Fondacije Matilde Ružić.

86 Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, str. 34.

Bio je običaj da snahe u kuću u koju dolaze donose namještaj. Naime, postoji zapis da je i njezina svekrva Fani donijela svoj. *Kao svadbeni dar Fani je u Brod donijela furnirani bidermajer namještaj.* Prvi susret s njezinim radovima Matko Peić je u *Zbirci Brlić* opisao ovim riječima: *Razvezali smo crnu mapu. S požutjelih listova papira zaplavile se akvarelirane planine i rijeke, zažutjelo se cvijeće i zacrvneli plodovi - slikarski svijet iz našeg ilirskog preporoda. Njezini slikarski uzori nisu ni Nijemci ni Talijani nego Englezi: Constable, Turner (...) Neki crteži su ne samo više nego dokumentacija nego su vrijedan pikuralan dokument o postojanju jednog ženskog slikarskog senzibiliteta u doba ilirskog preporoda i postojanju jednog akvareliste prije Slave Raščaj. Isti autor navodi da je u *Zbirci Brlić*, viđen i slikaričin pribor: paleta na jelenjoj kožici, nož za boje, kistovi od kumine dlake, šestari i pigmentne boje u subom životinjskom crijevu...* (Schneider, D.; Karakaš Obradov, M.; Špoljarić, S. *Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. st. u Brodu*. Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod, travanj 2009., str. 159.).

87 Brlić-Mažuranić, I. *Autobiografija*. Topusko, 1916. (objavljena u *Hrvatskoj reviji* 1930.); URL: http://www.usvijetubajki.org/ivana_brlic-mazuranic/autobiografija/default.aspx

88 Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*, Slavonski Brod, 1983., str 71.

89 Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Zagreb, str. 25.

koje sprečavaju štetno prodiranje sunčevih zraka.⁸⁸ Ova kuća zaista se može nazvati kućom Ivane Brlić-Mažuranić, jer je ona svojim životom iz nje učinila hram svega najboljega što ima u čovjeku, rekla je njezina kći Neda.⁸⁹

Ivana Brlić-Mažuranić kao osebujna pojava ne imponira samo svojim književnim stvaralaštvom, što je okosnica muzeifikacije, već i izuzetnom etičnošću koja se očituje u njezinu književnom opusu, a temelj je njezina postojanja. ČESTITOST je struktura njezina životnog djela, odnosno, slijedeći suvremeni trenutak, možemo govoriti o INTEGRITETU i HOLIZMU. Sveobuhvatnost ljubavi prema prirodi, čovjeku i Bogu izvire iz svih njezinih zapisa. Kreativnost kao oruđe, u njezinu primjeru u književnosti namijenjenoj djeci, poslužila je za realizaciju toga iznimno raskošnog duha, a manifestirala se u "porukama djeci" koje im Ivana upućuje svojim pričama i romanima.

I sama Ivana spominje da nikad nije izašla iz okvira svojih dvaju domova; onoga u kojemu se rodila i onoga u kojemu je stvarala.⁹⁰ Kroz prizmu njezina ženskog lika prelama se spektar stoljetne domoljubne borbe muškaraca obitelji. Kako sam već nekoliko puta spomenula, ključnu ulogu u ovoj muzeifikaciji ima IDENTITET ili, bolje reći, lepeza identiteta: identiteta žene, identiteta majke, identiteta književnice,⁹¹ identiteta čuvarice baštine, identiteta građanke, identiteta Hrvatice... Promišljanje svih tih identiteta neiscrpno je nadahnuće za ontološke, povijesne, sociološke, umjetničke teme... U književnu baštinu Brlić-Mažuranićeve ugrađene su bezvremenske kategorije – emocija, pamćenje i vjera. One ne poznaju ideju progressa ni vremenskog kontinuiteta. Postoje same po sebi i sadržane u sebi. Altruizam je kvaliteta koja bôji pisane stranice njezina rukopisa. Dobrohotnost što kulminira u ljubavi prema djeci i u velikoj želji da ih obuči i opremi mudrošću za hod kroz život multiplicira se sa svakim čitanjem njezinih djela u bilo kojem vremenu i na bilo kojemu mjestu. Čitatelji različite životne dobi uvijek iznova, slijedeći njezinu maštu i um, otkrivaju ono najprecioznije – vrijednost ljubavi u obiteljskom domu, među najbližima, način kako tu ljubav očuvati, kako je prenijeti, kako je prepoznati, cijeniti i poštovati. Ivana je imala i neiscrpan osjećaj za šalu. U svjetlu toga, pala mi je na pamet misao kako bismo ovaj muzej – kuću književnice mogli nazvati *muzejom obiteljske ljubavi* jer on u svojoj biti to i jest. Brlićevi, koji su tako marljivo čuvali uspomenu na svoje očeve⁹², i to generacijama, dali su Ivani čvrsto polazište da se razmaše u svojoj kreativnosti, a ona im je pak uzvratila nastavljajući njihovu strast prema domu i čuvajući obiteljske vrijednosti i uspomene. Univerzalnost motiva Ivanina stvaralaštva sazreloga u takvom kontekstu učinio je od nje književnicu svjetskoga glasa. Njezina književna baština nadilazi lokalne i nacionalne okvire i u samom je vrhu svjetske dječje književnosti. Nazivaju je hrvatskim Andersenom, premda su sve njezine priče autorske i ne pripadaju narodnoj književnosti. Tom usporedbom nastoji se istaknuti njezina vrijednost za svjetsku književnu baštinu. Dva je puta kandidirana za Nobelovu nagradu (1931. i 1938.)⁹³ i prva

je žena izabrana za dopisnu članicu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1937.

LITERATURA

1. Arhiv obitelji Brlić. Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu (HIP-PPSB-AOB).
2. Artuković, M. Arhiv obitelji Brlić u Slavonskom Brodu. *Muzeologija* 43/44 2006./2007. Tema: Muzej(i) (i) književnost(i). Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2007.
3. Ažman, J. *Brodski spomenari Ivane Brlić Mažuranić*. Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske, 2008.
4. Bauer, A. In memoriam Neda Brlić-Mohaček 1917 - 1973. *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja* br. 4, Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, 1980.
5. Blažanović, S. *Knjižnica obitelji Brlić*. Slavonski Brod, 1983.
6. Brlić, I. *O postanku i značenju Arbiva obitelji Brlić*. Prilozi za upoznavanje Broda i okolice, sv.1., Slavonski Brod, 1943., str. 34.
7. Brlić, N. Kuća Brlićevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić Mažuranić. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 3-4, Muzejsko društvo Hrvatske: Podružnica za hrvatsku društva konzervatora Jugoslavije, 1973.
8. Bunčić, I.; Cafuta I. *Obitelj Brlić i Ivana Brlić Mažuranić*. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, Mali salon "Vladimir Becić", 1998. (presavetak izložbe).
9. Brlić Mažuranić, I. *Iz arbiva obitelji Brlić u Brodu na Savi I: Uvod k zbirci starih pisama god. 1848-1852.*, Zagreb, 1934.
10. Brlić Mažuranić, I. *Iz arbiva obitelji Brlić u Brodu na Savi I: Ulomci dnevnika Andrije Torquata Brlića; A. T. Brlić u slovačkom ustanku i babovom taboru: Dnevnik od 17. rujna do 1. prosinca 1848.*, Zagreb, 1935.
11. Brlić Mažuranić, I. *Iz arbiva obitelji Brlić u Brodu na Savi III: Ulomci dnevnika Andrije Torquata Brlića: A. T. Brlić kao banov emisar u Parizu od 1. prosinca 1848. do 5. svibnja 1849.*, Zagreb, 1935.
12. *Iz arbiva obitelji Brlić u Brodu na Savi: Dr Rudolf Maixner: Andrija Torquat Brlić, emisar bana Jelačića u Francuskoj*, Zagreb, 1939.
13. *Kuća Brlić Slavonski Brod*. Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja interijera, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2015.
14. Lakić, Z. *Arhiv obitelji Brlić: Biografski podaci stvaratelja*. Slavonski Brod: Državni arhiv u Slavonskom Brodu, 2002.
15. Lovrenčić, S. *U potrazi za Ivanom*. Zagreb: Mala zvona, 2006.
16. Ljubičić Mitrović, D. Fani Daubachy (1830. - 1883.) uz 180-tu godišnjicu rođenja. *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja* 10. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, 2010.
17. Dobro jutro, svijete! Dnevnički zapisi 1888. - 1891. Biblioteka "U prvom licu", Zagreb, srpanj 2010.
18. Schneider, D.; Karakaš Obradov, M.; Špoljarić S. *Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. st. u Brodu*. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, travanj 2009.
19. Stanković, M. *Obiteljski arhiv Brlić – skupina III*. Slavonski Brod: Historijski arhiv u Slavonskom Brodu, 1974.
20. Toldi, Z. *101 brodska priča*. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja i Posavska Hrvatska d.o.o., 2002.
21. Toldi, Z. *101 brodska priča*. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja i Posavska Hrvatska d.o.o., 2012. (knj. 2.).
22. Uzelac-Schwendemann, S. *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*. Biblioteka Publicum, knj. 1. Slavonski Brod: Gradsko poglavarstvo, 2005.
23. Muzeološki plan. *Vijesti muzealaca i konzervatora*. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2014.
24. *Vijesti: Godišnjak Muzeja Brodskog Posavlja*, br.7. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, 1983.

25. *Vijesti Muzeja Brodskog Posavlja*, br. 9. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, 2004.

26. Zima, D. *Ivana Brlić-Mažuranić, članstvo u Akademiji i Nobelova nagrada*. Časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture *Libri & Liberi*, Zagreb, 2014.

IZVORI

1. Portal manifestacije Dana dječjih svečanosti *U svijetu bajki Ivane Brlić-Mažuranić*. Dostupno na: URL: http://www.usvijetubajki.org/u_svijetu_bajki/djecje_svecanosti/u_svijetu_bajki_ivane_brlic-mazuranic/default.aspx

2. Rem, Vladimir. Uz neobilježene obljetnice jedne književne dinastije. Za znanstveni skup o Brlićima. *Vijencac* 445. Zagreb: Matica hrvatska, ožujak 2011.

Dostupno na: URL: <http://www.matica.hr/vijencac/445/Za%20znanstveni%20skup%20o%20Brlicima%20C4%087imal>

3. Brlić-Mažuranić Ivana. *Autobiografija*. Topusko, 1916.

Dostupno na: URL: http://www.usvijetubajki.org/ivana_brlic-mazuranic/autobiografija/default.aspx

4. Theodor de Canziani Jakšić, prilog iz 2008. The Mažuranić-Brlić-Ružić Memorial Library and Collection: a brief review of its content, including several medical historical items.

Dostupno na: URL: http://www.google.hr/url?sa=t&rcct=j&q=&esrc=s&source=web&ccd=4&ved=0ahUKEwi4vYP-zLjKAhVB_w4KHR A7Cy0QFggMAM&url=http%3A%2F%2Fhrcaak.srce.hr%2Ffile%2F64496&usg=AFQjCNGpYv3suKKOYy_R8MctjZEDdrI7_w

5. Zima, D. *Ivana Brlić-Mažuranić, članstvo u Akademiji i Nobelova nagrada*. Časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture "Libri & Liberi", Zagreb, 2014.

Dostupno na: URL: <http://www.google.hr/url?sa=t&rcct=j&q=&esrc=s&source=web&ccd=1&ved=0ahUKEwiRorXp69bLAhWzbZoKH WOsDd8QFggZMAA&url=http%3A%2F%2Fhrcaak.srce.hr%2Ffile%2F195572&usg=AFQjCNHEa5hdf-oLiHqTlSMtpAe-Rv1uA>

6. Rodoslovlje Ivane Brlić-Mažuranić. *Libri & Liberi*, vol. 2, br. 2, travanj 2014. Dostupno na: URL: http://hrcaak.srce.hr/index.php?show=toC&id_broj=9756

REFLECTIONS ON THE HERITAGE

THE BRLIĆ HOUSE IN SLAVONSKI BROD AND IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ

The existence of the Brlić family was of great importance for the history and culture of the Croatian people. Accordingly, when the family's house on the main city square in Slavonski Brod was bought by the city in 2011, a start was made to the museum treatment of the material present, the family library and the archives. This in turn prompted reflection on and the contextualisation of that heritage.

Leaders in the bourgeois age and at the forefront of political and cultural changes in the 19th and early 20th century, the Brlićs are essential to the understanding of the development of the identity of the Croatian people. The family tradition of love for books, evinced both in the enlargement of the library and in their own publications, culminates in the life and work of Ivana Brlić-Mažuranić, who married into the family. While the Brlić family built a solid reputation at a national level, Ivana Mažuranić brought world renown to the family name, thanks to the outstanding power of creativity as expressed in her works of children's literature.

90 *Moj vanjski život protekao je ne izlazeći gotovo nikada iz okvira moje prve i druge obitelji* (Brlić-Mažuranić, Ivana. *Autobiografija*. Topusko, 1916.).

91 Kako pronaći čarobni ključ za kreativnu bujicu i biti dobra majka, angažirana građanka i voljena supruga? Takva je pojava u svijetu književnosti rijetkost. Češći je primjer da su se književnice morale povući u osamljenost i pristati na socijalnu marginalizaciju kako bi mogle stvarati. Ivana je među svojim suvremenicama bila jedna od malobrojnih koja je uspjela pomiriti svoju strast za pisanjem i svakodnevicu obiteljskog života, premda je cijena često bila iscrpljenost koju je liječila u toplicama, gdje bi opet pronašla volju i snagu za ispunjenje i samo-realizaciju u onome što joj je bilo najvažnije na svijetu. Bila je, kako ju je nazivala njezina najmlađa kći Neda, "velika čarobnica", oko koje se mogla vidjeti *vreva dječjih srdaca koja su se oko nje gnijezdila kao mali žuti pilčić kad se guraju što bliže toplini velikih krila*. No bez potpore svog supruga – voljenog Nace, zacijelo ne bi mogla biti Ivanom kakvu pamtim.

92 *Uspomene na stari Brod zabilježio oko godine 1838. I. A. Brlić, bivši građanin i trgovac brodski, izdao mu sin Dr. I. G. Brlić, građanin i odvjetnik u Brodu, Brod na Savi 1885.; publicirano u Vijestima Godišnjaka Muzeja Brodskog Posavlja br.7, 1983.*

Brlić Mažuranić, Ivana. *Iz Arbiva obitelji Brlić u Brodu na Savi I, II, III*, Zagreb, 1934.

Iz arbiva obitelji Brlić u Brodu na Savi: Dr Rudolf Maixner: Andrija Torquat Brlić, emisar bana Jelačića u Francuskoj, Zagreb, 1939. (priredio Ivo Brlić). Ivo Brlić. *Prilozi za poznavanje Broda*, I, Brod, 1943.

Brlić, Nedeljka. *Kuća Brličevih u Brodu - Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić*. Zagreb, 1973.

93 Dubravka Zima u znanstvenom radu iz 2014. tvrdi: (...) *se analiziraju pisma i dokumenti povezani s procesom nominacije Ivane Brlić-Mažuranić za Nobelovu nagradu, iz kojih je vidljivo da su ukupno bile četiri nominacije. Prve dvije nominacije (1931. i 1935.) potpisuje Gavro Manojlović, u to vrijeme predsjednik Akademije, a druge dvije (1937. i 1938.) Gavro Manojlović zajedno s Albertom Bazalom, u to vrijeme predsjednikom Akademije (str.239).*

*To se dodatno potvrđuje uvidom u arbive Nobelove nagrade, dostupne na službenoj mrežnoj stranici (usp. Nobel Media AB 2014b), u kojima su za godine 1931., 1935., 1937. i 1938. zavedene nominacije Ivane Brlić-Mažuranić (str. 248.) (Zima, D. *Ivana Brlić-Mažuranić, članstvo u Akademiji i Nobelova nagrada*. Časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture *Libri & Liberi*, Zagreb, 2014.).*